

Israël-kritiek is taboe in Duitsland

[Achtergrond](#) - 4 juli 2024 - Auteur: Lynn Stroo

Een gymnasium in Berlijn heeft de diploma-uitreiking deze vrijdag afgezegd uit vrees voor pro-Palestijns protest door de leerlingen. Ongeveer de helft van de leerlingen had aangegeven tijdens de uitreiking een statement voor het Palestijnse leed te willen maken. Dat ging de school te ver. Kritiek uiten op Israël of solidariteit tonen met Gaza is lastig in Duitsland. Wie dat wel doet, wordt al snel antisemitisme verweten.

Hoe gevoelig kritiek op Israël ligt, blijkt ook uit de ophef die recent ontstond nadat Berlijnse docenten in een open brief opriepen geen politie op studenten af te sturen die protesteren tegen het geweld in Gaza.

Op een binnenplaats van de Freie Universität (FU) in Berlijn zetten studenten begin mei een pro-Palestijns protestkamp op. De studenten riepen op om de "genocide in de Gazastrook met alle mogelijke middelen" te stoppen, eenzelfde geluid als bij de studentenprotesten die tegelijkertijd in Amerika en Nederland plaatsvonden. Het universiteitsbestuur van de FU greep direct in en de politie [ontruimde het kamp](#), waarbij onder meer pepperspray werd gebruikt.

Burgemeester van Berlijn Kai Wegner (CDU) [waarschuwde](#) dat er in zijn stad "geen situatie zoals aan de universiteiten in Amerika" moest ontstaan, zei hij.

Daar werden in het voorjaar ook meldingen van antisemitisme gedaan. "We mogen ook op hogescholen niet wegkijken als antisemitische leuzen en Jodenhaat op universiteiten worden verspreid", aldus Wegner.

Als reactie hierop ondertekenden een dag later ruim honderd Berlijnse docenten een [open brief](#), waarin ze het optreden van het universiteitsbestuur en de politie afkeuren. "Ongeacht of we het eens zijn met de specifieke eisen van het protestkamp, we staan voor onze studenten en verdedigen hun recht op vreedzaam protest", valt te lezen. "Met het oog op de dramatische humanitaire crisis in Gaza en de aangekondigde bombardementen op Rafah moet de urgentie van hun protest ook te begrijpen zijn voor wie het niet eens is met hun eisen of protestvorm", aldus de ondertekenaars.

Korten op subsidies

Vooraf het feit dat de docenten in de brief wel Gaza noemden maar de

moordpartijen van Hamas op 7 oktober 2023 niet, veroorzaakte een storm van kritiek. De Duitse krant Bild publiceerde foto's van individuele academici die de brief hadden onderschreven. Daarboven stond de kop 'Universitäter' ('universiteitsdaders'). "Deze docenten ondertekenden de open brief voor jodenhaat-demonstraties", aldus Bild.

De Duitse minister van Onderwijs Bettina Stark-Watzinger zei "[verbijsterd](#)" te zijn door de brief en het feit dat de terreur van Hamas daarin wordt genegeerd. Haar ministerie zocht uit of de (vakgroepen van) de desbetreffende docenten kunnen worden gekort op subsidies, kwam half juni naar buiten via het actualiteitenprogramma Panorama van de ARD. De hoogste ambtenaar van het ministerie, staatssecretaris Sabine Döring, werd daarop uit haar functie ontheven. Stark-Watzinger ontkent opdracht te hebben gegeven voor het onderzoek naar de subsidies, maar [de druk op haar](#) neemt toe. Een [tweede open brief](#), waarin op haar aftreden wordt aangedrongen, is al door ruim drieduizend docenten ondertekend.

De rel over de studentenprotesten geeft aan hoe verkrampd de discussie over Israël en Gaza momenteel in Duitsland is. Dat heeft te maken met de speciale verantwoordelijkheid die Duitsland jegens Israël voelt. "Duitsland staat onwrikbaar aan de zijde van Israël", was de eerste reactie van kanselier Olaf Scholz (SPD) na de moordpartijen van Hamas op 7 oktober. Hij zegde de Israëlische premier Benjamin Netanyahu direct telefonisch de Duitse solidariteit toe. "De veiligheid van Israël is deel van de Duitse staatsraison", [zei hij](#).

Speciale verplichting

Dat uitgangspunt [geldt al heel lang](#) in de Duitse politiek. Door het naziverleden, de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust voelt Duitsland een [speciale verplichting ten opzichte van Israël](#). Het is voor Duitsland van wezenlijk belang dat Israëls bestaansrecht gegarandeerd blijft. Duitsland heeft door de jaren heen wel meermaals kritiek op het land geuit en spreekt zich al jaren uit voor een [twee-staten-oplossing](#), waarbij ook de Palestijnen een eigen staat krijgen. Toch weegt die verplichting tegenover Israël zwaar in de onderlinge relaties.

Israël-kritiek krijgt in Duitsland al snel het stempel 'antisemitisme', mede omdat Duitsland een ruimere definitie van antisemitisme aanhoudt. De [internationale IHRA-definitie](#) luidt: 'Antisemitisme is een bepaalde perceptie van Joden die zich kan uiten als haat tegen Joden. Antisemitisme richt zich in woord of daad tegen Joodse of niet-Joodse personen en/of hun eigendommen en tegen Joodse gemeenschapsinstellingen of religieuze organisaties'. De Duitse regering heeft de

omschrijving uitgebreid met de aanvulling: 'Daarnaast kan de staat Israël, die daarmee wordt opgevat als een Joods collectief, ook het doelwit zijn van dergelijke aanvallen.' De definitie geldt onder meer als leidraad voor de coördinator antisemitismebestrijding van de Duitse regering, Felix Klein. Volgens hem is het aantal antisemitische misdrijven in Duitsland [flink toegenomen](#) sinds 7 oktober vorig jaar.

Uit vrees voor antisemitisme besloot de Duitse regering dit jaar dat inburgeraars in Duitsland [een verklaring](#) moeten tekenen waarin staat dat ze Joods leven respecteren. Daarin is vastgelegd dat nieuwkomers zich verbinden aan "de bijzondere historische verantwoordelijkheid van Duitsland voor het nationaalsocialistische schrikbewind en zijn gevolgen, in het bijzonder voor de bescherming van Joods leven, voor het vreedzaam samenleven van volken en het verbod een aanvalsoorlog te voeren."

'Genocide' en 'Apartheid'

Hoe kritiek op Israël in Duitsland als antisemitisch kan worden gezien werd bijvoorbeeld duidelijk op het internationale filmfestival Berlinale, afgelopen februari in Berlijn. Daar uitten meerdere aanwezigen hun ongenoegen over het handelen van Israël. [Tijdens het Berlinale Award Gala](#) op 24 februari zei de Palestijnse regisseur Basel Adra: "Het is heel moeilijk voor mij om feest te vieren als tienduizenden van mijn mensen in Gaza door Israël worden afgeslacht." Adra had in Berlijn de documentaireprijs gewonnen voor zijn film 'No Other Land', over het lot van een dorp op de door Israël bezette Westelijke Jordaanoever, samen met de Joods-Israëlische regisseur Yuval Abraham. Laatstgenoemde verweet Israël een beleid van 'apartheid' te voeren, omdat hij in Israël in vrijheid kan leven, en Adra op de Westbank niet. Tot slot beschuldigde de Amerikaanse regisseur Ben Russel Israël van genocide in de Gazastrook. De ophef over deze gebeurtenissen op de Berlinale was groot. Zowel Duitse media als politici deden de uitspraken af als antisemitisme.

Verschillende kunstenaars, schrijvers en anderen uit de cultuurwereld die kritiek uitten op Israël of solidariteit toonden met de Palestijnen, werden de afgelopen tijd in Duitsland berispt of gecanceld. De Palestijnse schrijfster Adania Shibli zou vorig jaar oktober op de Frankfurter Buchmesse de Duitse LiBeraturpreis in ontvangst nemen, maar na het bloedbad op 7 oktober in Israël besloot de organisatie de uitreiking [niet door te laten gaan](#). Voorafgaand stapte al iemand uit de jury, omdat Shibli's boek 'in dienst van anti-Israëlische en antisemitische verhalen' zou staan. Haar roman 'Minor Detail' gaat over een waargebeurd verhaal van een Israëlische soldaat die in 1949 (tijdens de stichting van de staat Israël) een Palestijns meisje verkracht en vermoordt. Ruim 350 auteurs verweten

de organisatie van de Frankfurter Buchmesse vervolgens in een [open brief](#) dat die de Palestijnse stemmen het zwijgen oplegt.

Verzoening en dialoog

Hoewel felle discussies over Israël-kritiek en antisemitisme het debat over Israël en Gaza in Duitsland domineren, zijn er ook geluiden te horen van mensen die zich juist hard maken voor verzoening en een inclusiever debat, waarin meer ruimte is voor het lot van Israëli én Palestijnen.

Al direct in de eerste maand van de oorlog tussen Israël en Hamas, in oktober vorig jaar, ondertekenden ruim honderd Joodse kunstenaars, schrijvers en wetenschappers in Duitsland een [open brief](#) waarin ze zowel het geweld in Israël als het daaropvolgende geweld in Gaza scherp veroordelen. Bovenal riepen de ondertekenaars op tot de vrijheid van meningsuiting, nadat in die eerste periode na 7 oktober in heel Duitsland openbare pro-Palestijnse bijeenkomsten waren verboden.

Volgens de Duitse journalist Hanno Hauenstein laat de kwestie rondom schrijfster Shibli duidelijk zien dat het negeren of vermijden van het ingewikkelde Israël-Palestinaconflict niet werkt, dat daarmee geen antisemitisme voorkomen kan worden. Hij pleitte afgelopen oktober in zijn column in [The Guardian](#) voor een dialoog in Duitsland waarin alle stemmen worden gehoord: “Als Duitsland blijft weigeren om zich te engageren met zowel Israëlische als Palestijnse stemmen binnen zijn samenleving, kan het binnenkort afstevenen op politieke intolerantie.”

Wortels in Midden-Oosten

Ook SPD-politica en columniste Sawsan Chebli, een Palestijnse Duitse, pleit ervoor dat Duitsland anders met zijn speciale band met Israël moet omgaan, mede om de kloof in de Duitse samenleving niet te vergroten, schreef ze in december in [haar column in de krant Tagesspiegel](#). “We mogen niet voorbijgaan aan het feit dat miljoenen moslims met wortels in het Midden-Oosten in Duitsland leven, sommigen al vier generaties.” Volgens Chebli zien lang niet al die mensen het conflict tussen Israël en de Palestijnen door het perspectief van de Duitse geschiedenis. Door mensen weg te zetten als antisemiet, is er geen dialoog meer mogelijk.

Duitsland heeft de grootste Palestijnse diaspora in Europa. Er wonen ongeveer 200.000 Palestijnen, een vijfde van hen in Berlijn. Velen van hen voelen zich vervreemd van de Duitse pro-Israëlische houding en het gebrek aan aandacht voor de situatie in Gaza, [schrijft de TAZ](#).

De Duitse rechtshistoricus Nils Jansen, verbonden aan de universiteit in Münster

en momenteel fellow in Berlijn, vindt dat de vrijheid van meningsuiting niet stopt bij een staatsraison of herinneringscultuur, zei hij afgelopen mei in [een podcast van de FAZ](#) over de studentenprotesten. Hij onderschreef de open brief van de docenten omdat hij de demonstratievrijheid en de vrijheid van meningsuiting het hoogste goed vindt. Hij is van mening dat antisemitisme geen wapen moet worden in het debat over het Duitse zelfinzicht. Jansen: “De staat Israël was er niet gekomen zonder de Holocaust, en zonder de oprichting van de staat Israël was niet een groot aantal mensen verdreven, op de vlucht of statenloos geweest. Dat is een elementair feit. Er valt dus wat voor te zeggen dat Duitsland ook voor het Palestijnse volk een zekere verantwoordelijkheid moet ontwikkelen.”

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/60184/israel-kritiek-is-taboe-in-duitsland>